

ЛІТЕРАТУРА:

1. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № № 18-22, ст.144.
2. Закон України Про ліцензування видів господарської діяльності // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. – № 23, ст. 158.
3. *Алексєєва О. Є.* Ліцензування, як засіб впровадження політики дерегуляції господарської діяльності / О. Є. Алексєєва // Підприємництво та інновації. – 2017. – Вип. 3. – С. 84-94.
4. *Бекірова Е. Е.* Правове регулювання ліцензування певних видів господарської діяльності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 “Господарське право; господарсько-процесуальне право” / Е. Е. Бекірова. – Донецьк, 2006. – 17 с.
5. *Васильєва Т. В.* Ліцензування господарської діяльності як окремий напрямок адміністративно-правового режиму / Т. В. Васильєва // Право і безпека. – 2011. – № 1(38). – С. 110-115.
6. Рішення Антимонопольного комітету України від 17.12.2018 № 738-р України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=146546&schema=main>.
7. *Шестак Л. В.* Ліцензування як адміністративно-правовий інститут: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право” / Л. В. Шестак. – Ірпінь, 2005. – 18 с.

Л. С. Дубчак
професор кафедри правознавства
та галузевих юридичних дисциплін
НПУ ім. М. П. Драгоманова,
кандидат юридичних наук, доцент,
адвокат, керівник Центру правничої допомоги
НПУ імені М. П. Драгоманова
(м. Київ)

АДВОКАТСЬКИЙ ГОНОРАР ЯК ЦІНА ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Статтею 59 Конституції України передбачено, що кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав [1].

Отже, Основним Законом держави прямо передбачено право кожної людини, яка на законних підставах перебуває на території України має право на фахову правничу (правову) допомогу. Оскільки, Законом України від 02.06.2016 № 1401-VIII “Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)” [2] передбачено, що представництво інтересів в Україні здійснюється виключно адвокатами та прокурорами, зокрема у Верховному Суді та судах касаційної інстанції здійснюється з 1 січня 2017 року; у судах апеляційної інстанції – з 1 січня 2018 року; у судах першої інстанції – з 1 січня 2019 року, тим самим законодавцем було обмежено право

представлення інтересів людей особами, які не мають свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю.

Відшкодування судових витрат, одним з яких є й витрати на професійну правничу допомогу є однією з ключових проблем судочинства в нашій державі. З огляду на це, вважаємо за необхідне розкрити проблемні питання витрат на професійну правничу (правову) допомогу в контексті саме реформування інституту адвокатури в Україні.

Відповідно до частин першої та другої статті 84 Цивільного процесуального кодексу України у редакції, яка діяла до набрання чинності Законом України від 03.10.2017 № 2147-VIII [3], витрати, пов'язані з оплатою правової допомоги адвоката або іншого фахівця в галузі права, несуть сторони, крім випадків надання безоплатної правової допомоги. Граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу встановлюється законом. Спеціальним законодавчим актом, який регулював граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу був Закон України від 20.12.2011 р. № 4191-VI “Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах” [4], який визначав, що розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах не може перевищувати 40 відсотків прожиткового мінімуму для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року, за годину участі особи, яка надавала правову допомогу, у судовому засіданні, під час вчинення окремих процесуальних дій поза судовим засіданням та під час ознайомлення з матеріалами справи в суді, що визначається у відповідному судовому рішенні.

Чинний Цивільний процесуальний кодекс України [5] змінив підхід до відшкодування судових витрат, зокрема й витрат на професійну правничу допомогу та закріпив дане в главі 8.

Доречно зауважити, що законодавець виключив взагалі норму, яка обмежує або визначає граничні витрати на правничу допомогу, а, отже, станом на сьогодні, жоден законодавчий акт не обмежує розмір компенсації судових витрат, понесених сторонами при розгляді справи у судовому порядку.

Однак, є й нововведення, яке закріплено в частині 4 статті 137 Цивільного процесуального кодексу України, зокрема законодавцем зазначено, що розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (наданих послуг); обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт та ціною позову або значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересам справи [5].

Заслуговує на увагу також той факт, що обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами (частина 6 статті 137 Цивільного процесуального кодексу України).

Аналогічні положення закріплені також в статті 126 Господарського процесуального кодексу України та в статті 134 Кодексу адміністративного судочинства України.

Відповідно до статті 26 Закону України “Про адвокатуру і адвокатську діяльність” адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги.

Визначення договору про надання правової допомоги міститься в статті 1 Закону України “Про адвокатуру і адвокатську діяльність”, згідно з якою договір про надання правової допомоги – домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об’єднання) зобов’язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов’язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору [6].

За приписами частини 3 статті 27 Закону України “Про адвокатуру і адвокатську діяльність” до договору про надання правової допомоги застосовуються загальні вимоги договірного права. Договір про надання правової допомоги за своєю правовою природою є договором про надання послуг, який в свою чергу, врегульовано Главою 63 Цивільного кодексу України [6].

Згідно зі статтею 30 Закону України “Про адвокатуру і адвокатську діяльність”, гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час [6].

Статтею 133 Цивільного процесуального кодексу України [5] встановлено, що судові витрати складаються з судового збору та витрат, пов’язаних з розглядом справи. До витрат, пов’язаних з розглядом справи, належать, зокрема, витрати на професійну правничу допомогу (*аналогічні положення закріплені в статті 123 ГПК України та статті 132 КАС України*).

Частиною 1 статті 137 Цивільного процесуального кодексу України [5] передбачено, що витрати, пов’язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави (*аналогічні положення закріплені в статті 126 ГПК України та статті 134 КАС України*).

Стосовно позиції Верховного Суду щодо відшкодування витрат на професійну правничу допомогу, варто зазначити наступне. 06 березня 2019 року у господарській справі № 922/1163/18 Верховний Суд виніс додаткову постанову та висловив таку правову позицію:

– Договір про надання правової допомоги є підставою для надання адвокатських послуг.

– За своєю правовою природою договір про надання правової допомоги є договором про надання послуг, крім цього, на такий договір поширюються загальні норми та принципи договірного права, включаючи, але не обмежуючись главою 52 Цивільного кодексу України.

– Як будь-який договір про надання послуг, договір про надання правової допомоги може бути оплатним або безоплатним. Ціна в договорі про надання правової допомоги встановлюється сторонами шляхом зазначення розміру та порядку обчислення адвокатського гонорару.

– Адвокатський гонорар може існувати в двох формах – фіксований розмір та погодинна оплата. Вказані форми відрізняються порядком обчислення: при зазначенні фіксованого розміру для виплати адвокатського гонорару не обчислюється фактична кількість часу, витраченого адвокатом при наданні послуг клієнту, і навпаки, підставою для виплату гонорару, який зазначено як погодинну оплату, є кількість годин помножена на вартість такої години того чи іншого адвоката в залежності від його кваліфікації, досвіду, складності справи та інших критеріїв.

– Адвокатський гонорар (ціна договору про надання правової допомоги) зазначається сторонами як одна із умов договору при його укладенні. Вказане передбачено як приписами цивільного права, так і Законом України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”.

– Відсутність в договорі про надання правової допомоги розміру та/або порядку обчислення адвокатського гонорару (як погодинної оплати або фіксованого розміру) не дає як суду, так і іншій стороні спору, можливості пересвідчитись у дійсній домовленості сторін щодо розміру адвокатського гонорару [7].

Таким чином, Верховний Суд дійшов висновку, що визначаючи розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною, суди мають виходити з встановленого у самому договорі розміру та/або порядку обчислення таких витрат, що узгоджується з приписами статті 30 Закону України “Про адвокатуру і адвокатську діяльність”. Таким чином, на ці нюанси варто звертати увагу на етапі укладення договору про надання правової (професійної правничої) допомоги, щоб не було труднощів для компенсації цих витрат на підставі судового рішення за результатами розгляду справи в суді.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII “Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)” [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>.

3. Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII “Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів” [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>.
4. Закон України від 20.12.2011 № 4191-VI “Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах” [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4191-17>.
5. Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV “Цивільний процесуальний кодекс України” [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
6. Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI “Про адвокатуру і адвокатську діяльність” [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
7. Додаткова постанова Верховного Суду від 06 березня 2019 року в справі № 922/1163/18 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80366556>.

А. Л. Головка
здобувач кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ
(м. Київ)

СТРУКТУРНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки розроблено відповідно до статті 16 Конституції України, якою визначено, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов’язком держави.

Нинішню екологічну ситуацію в Україні можна охарактеризувати як кризову, що формувалася протягом тривалого періоду через нехтування об’єктивними законами розвитку і відтворення природно-ресурсного комплексу України. Відбувалися структурні деформації народного господарства, за яких перевага надавалася розвитку в Україні сировинно-видобувних, найбільш екологічно небезпечних галузей промисловості.

Економіці України притаманна висока питома вага ресурсомістких та енергоємних технологій, впровадження та нарощування яких здійснювалося найбільш “дешевим” способом – без будівництва відповідних очисних споруд. Це було можливим за відсутності ефективно діючих правових, адміністративних та економічних механізмів природокористування та без урахування вимог охорони довкілля.